THE RECEPTION OF LITERARY IMPRESSIONISM IN ENGLAND

Mădălina Dumitra Pantea
Assist. PhD, University of Oradea

Abstract: Literary impressionism has not acquired the status of current in its time and even in modern time. For proper reasons this paper tries to offer a wider picture on this moment to restructure the principle of representation. It has thus open field to answer the question whether there are arguments in favor of a correlation between Impressionism closer to painting, with its own statute, and Impressionism in the English literature which is considered quite imprecise. Of those studied so far, I can say that literary impressionism does not have a clear status in literature, literary criticism had and has this in view, but in a rather confused way.

Keywords: impressionism, creativity, writers, art, painting

Termenul de impresionism literar a apărut mai întâi sub formă de critică într-un articol despre Alphonse Daudet publicat de Ferdinand Brunetière în 1879, şi, aşa cum apărea sub denumirea de impresionism artistic cinci ani mai devreme, termenul nu a fost conceput pentru a flata. În ciuda acestor începuturi nefaste, utilitatea acestuia a fost rapid recunoscută. "Şcoala impresionistă este puternică," scria Thomas Hardy în decembrie 1886, "Este chiar mai sugestivă în ceea ce privește literatura decât în artă"(Hardy: 191). Hardy a fost atras de ideea că ceea îți amintești despre un anumit moment este ceea ce ar trebui să îți rămână în minte cu adevărat, o subiectivitate care l-a ajutat în negocieri creative, istorice cu realismul şi a dus la scrierea romanului *Jude the Obscure* în 1895 făcând un simplu efort de a da formă şi coerenţă la o serie de impresii personale (Hardy: 191).

Versiunea de impresionism care a devenit din ce în ce mai populară în scrierile în limba engleză de dinainte de Primul Război Mondial a fost un hibrid a mai multor tulpini, iar aici îi includem pe Whistler, pictura impresionistă franceză, în special Monet si Degas, Walter Pater şi relativismul lui. Au fost, de asemenea, semnificative experimentele lui Paul Verlaine care au oferit o artă plină de reticenţă care „sugerează" şi „dă impresii", „evitând subtil sublinierea vreunui efect precis de linii sau de culoare" (Matz: 47). Jesse Matz vorbește de o contopire a artei cu literatura sugerând un climat de criză mimetică. El ne furnizează exemple memorabile la Whistler, care a aplicat termeni muzicali picturilor sale.

La începutul secolului XX, diferenţele dintre diferitele forme ale artei deveneau din ce în ce mai imprecise. O sinestezie creativă se distingea de lupta realismului de a se defini, luptându-se cu jurnalismul și sociologia. Prin această sinestezie literară se combinau mai multe forme culturale, şi anume, muzica, pictura şi filosofia. Un amestec de Pater, Whistler şi Monet semnala un angajament conştient față de artă, şi față de un spirit modern. Matz salută „puterea pozitivă" a impresionismului și încearcă să-l definească aducând împreună psihologia empirică şi estetismul, confuzând diferenţa dintre gânduri şi sentimente, şi ștergând „linia dintre aparițiile superficiale şi cunoștințele profunde" (Matz: 17). Luând în considerare pictura impresionistă absorbită în vocabularul cultural de masă al secolului XXI, este uşor să trecem cu vederea potenţialul radical pe care l-a oferit cu o sută de ani mai devreme.

BDD-A23180 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:17 UTC)

4.1.1. Subiectivismul lui Walter Pater

Influenţa pe care Walter Pater a avut-o asupra scrierilor impresioniste ulterioare provine mai puțin din critica de artă pe care a efectuat-o şi mai mult din părerile cu privire la conştiință, în special cele exprimate în concluzia studiului *Renaşterea* (Pater: 190-191) publicat în 1873. Îngrozit de excesele de estetism şi *carpe diem* pe care le critica, Pater elimină aceste pagini cu concluzii din cea de a doua ediţie a studiului publicată în 1877 (Matz: 53-57), aceasta servindu-i doar pentru a mări potențialul lor transgresiv. Reeditându-le în ediția din 1888, Pater a vizat un efect mai puternic deoarece putea fi citit acum în contextul subiectivismului artei impresioniste.

Studiul lui Pater încuraja scepticismul ca fapt, şi interoga pseudo-obiectivitatea istoricilor. Totodată oferea o lume de „impresii instabile, tremurânde, inconsistente, care ard şi se sting odată cu conştientizarea lor". (Pater: 194) Conform formulării subiective a lui Pater, „în centrul acestei lumi stă propria noastră desfăşurare perpetuă şi stranie". Experienţa a devenit „redusă la un grup de impresii[. . .] înconjurate de zidul gros al personalității pe care putem doar să presupunem că ar putea lipsi". Viaţa ca „un infinit de impresii divizibile", fiecare „având un singur moment care trece, în timp ce noi încercăm să-l înţelegem şi îl experimentăm ca pe un „potop de obiecte externe" care amenință să copleşească dar se transformă rapid, prin „reflecție" întrun „grup de impresii. . . în mintea observatorului" (Pater: 194) dovedit a fi un seducător nu în ultimul rând deoarece reprezintă un motiv filozofic apărat pentru poziţionarea eu-lui în centrul vieții. Această opinie oferea mijlocul de susţinere a identității individuale în faţa indiferenţei lumii metropolitane, precum şi de semnalizare a importanţei cruciale a artei în perceperea lumii exterioare. „Reflectarea", procesul prin care stimulii externi au fost interpretați şi recreați de artă vizau fuziunea „materiei şi a formei" odată cu afirmaţia celebră: "Toată arta aspiră constant spre condiția muzicii." (Pater: 195)

Matz subliniază inexactităţiile frecvente şi citatele din studiul lui Pater şi observă faptul că „stilul" citat de atâtea ori nu se referă la stilul consumat pe care îl evocă, se limitează doar la citate despre stil, toate traduse din surse germane sau franceze. (Matz: 58) Cu toate acestea, cei mai puţin restrictivi din punct de vedere al îndrăznelii sau cei inspirați să respingă precizia empirică au găsit opiniile lui Pater liberatoare, subliniind subiectivitatea individului ca fiind baza artei și a criticii din acea perioadă.

Modelul personalității discutat de Pater se adresa conflictului dintre individ şi mediu în moduri care anticipează, în unele privinţe, viitoare formulări sociologice. Pentru Pater şi adepţii lui entuziaşti, fiecare sentiment însemna „impresia individului în propria izolare", cu „fiecare păstrând în minte, ca pe un prizonier solitar, un vis despre propria lume ". Fluxul neîncetat de impresii se desfăşura odată cu fluxul timpului, un flux în care "impresiile, imaginile, senzațiile erau infinit divizibile. . . un gând tremurat reformându-se constant" (Pater: 196). În faţa acestor impresii analiza dispare, şi numai personalitatea individuală rămâne. De accea trebuie să fim întro continuă „curtare" de noi impresii mai degrabă decât „să cedăm întro uşoară ortodoxie" sau să ne angajăm în speculaţii filozofice inutil „abstracte" sau „convenţionale". „Nu vom avea timp pentru a face teorii despre lucrurile pe care le vedem şi le atingem", susţine Pater, preferând ritmurile hipnotice ale prozei sale analizei continue a consideraţiilor descrise de el. (Pater: 196)

Aceste idei, cristalizate în paginile finale ale *Renaşterii*, au influențat scriitorii din Anglia în mai multe moduri. În primul rând, prin respingerea „teoriei" şi „ortodoxiei" au desprins argumentele contemporane despre impresionism cu rădăcini în Hume şi Berkeley, şi le-a oferit prospeţime şi atracție contemporană. Pater a căutat să sintetizeze „două tulpini în filozofie care

BDD-A23180 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:17 UTC)

păreau atât de inconsecvente în secolul al XIX-lea: Idealismul german şi Empirismul britanic" (Pater: 197) dar puțini dintre cei care l-au urmat s-au regăsit în una dintre cele două. Citindu-l pe Pater, scriitori precum Symons au fost dornici de a aplica impresionismul vieții urbane, mai degrabă decât să facă anchete filozofice, mai ales în cazul în care ar putea fi folosit pentru a promova o perspectivă modernă. Eseurile critice ale lui Wilde au apărut la timp pentru a oferi o altă scurtătură, de vreme ce verbalitatea plină de umor a lui Pater nu a mai fost preferată după Al Doilea Război Mondial.

Ideile lui Pater au încurajat scriitori să se concentreze pe intensitatea senzațiilor de scurtă durată mai degrabă decât pe evocări sau analize prelungite. Afecţiunea pentru poezia lirică şi povestirile scurte în timpul anilor 1890 poate fi cu greu atribuită doar lui Pater, dar o „plăcere de moment" a fost, fără îndoială, parte a unei preocupări mai largi în privința posibilităţilor impresionismului. Scrierile lui Pater au situat conștiința individuală în centrul percepţiei, detaşând-o de circumstanţele sociale sau politice, deşi cu siguranţă nu aceasta a fost intenţia lui, licenţiind o specie de egoism care a înflorit în anii următori. Impactul *Renașterii* a fost întărit de *Marius the Epicurean* (1885), al cărui subtitlu, *His Sensations and Ideas* a încurajat o fascinație în ceea ce privește lucrările despre percepţia individuală, sau, mai puţin caritabil, o preocupare a sinelui. (Matz: 57). Scrierile lui Pater și-au încurajat adepţii să insiste pe propriile răspunsuri cu privire la stimulii externi, determinând o varietate deosebit de preţioasă a căutării interioare atrăgând atât critică cât şi parodiere. În povestirea lui James, *The Author of Beltraffio* (1884), Mark Ambient, din anumite puncte de vedere copia lui Pater, este un colecţionar avid de impresii, o trăsătură care duce la „ancheta malignă" care servește ca epigraf al acestui capitol.(James: 10) Într-adevăr, deşi el susține că „cea mai importantă inspirație este inspiraţia de moment", James a rezistat influenţelor lui Pater de-a lungul carierei sale, de vreme ce estetica sa prezenta ceea ce Matz numea „o problemă complexă și cu multiple fațete" care a oferit tentații duble în vederea detaşării dar totuși supravegherii voaiarismului sau a desfrâului auto-indulgent". (Matz: 78)

În cele din urmă, subliniind că la baza criticii stă „cunoaşterea propriei impresii aşa cum este ea", mai degrabă decât „a vedea obiectul aşa cum este el", Pater a încurajat folosirea acestui „obiect", fie că este vorba de un tablou, o poezie, sau chiar un oraș, ca puncte de pornire pentru o reverie. Faptele veneau pe plan secundar, chiar irelevant. *Renașterea* susținea că „Fiecare artă, având un farmec sensual ciudat și de necomunicat, are propriul mod special de a stimula imaginația, propriile responsabilităţi în ceea ce privește materialul de lucru." (Pater: 197) Scopul criticului era de a „defini aceste limitări" și de a ajuta la identificarea caracteristicilor unei opere de artă, „farmecul pictorial", de exemplu, sau „calitatea poetică". (Pater: 190) Această terminologie și practică au fost parcă o chemare la scrieri impresioniste în Anglia în perioada respectivă. Insistenţa lui Pater asupra faptului că anumite calități ale unui obiect de artă ar fi necomunicabile a încurajat scriitori să creadă în superioritatea percepţiei lor prin recunoaşterea acestor atribute și încercarea transmiterii lor celor care sunt mai puțin luminați la minte. Un exemplu în acest sens ar fi abordarea lui Oscar Wilde care l-a văzut ca pe un pas spre perfecţiune, dar scriitori mai puţin plini de umor, i-au urmat îndeaproape în exaltarea frumuseții, şi, mai important, abilitatea lor de a recunoaşte şi a judeca în beneficiul altora.(Zeitlin: 199-200) Eseurile de călătorie cereau, în special, o persoană a cărui judecată și experiență să fie impecabile pentru a putea transmite atît esența locului vizitat cât și a scoate în evidență reacţiile faţă de acest loc.

Pater a fost de departe singurul intelectual care să susţină un răspuns relativ în faţa lumii. După cum a arătat Stephen Kern (Kern: 25), activitatea de Nietzsche, William James, Albert Einstein şi Henri Bergson s-ar putea dovedi toate influente la sfârșitul secolului al XIX-lea şi

BDD-A23180 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:17 UTC)

începutul secolului XX. Într-adevăr, deşi au existat diferenţe semnificative între gândirea lui Bergson şi cea a lui Pater, scrierile celor doi au trasat eficient evoluția impresionismului artistic în Marea Britanie. Ambii au subliniat importanţa intuiţiei, „un fel de simpatie intelectuală, prin care cineva se plasează în cadrul unui obiect pentru a coincide cu ceea ce este unic în el" şi au stability distincții între cunoștințele „relative" și cele „absolute". În mod similar, fiecare a fost sceptic vis-à-vis explicaţiile raţionaliste, materialiste ale existenţei, pentru că, aşa cum Bergson a remarcat „intelectul este caracterizat de o incapacitate naturală de a înţelege viaţa. (Bergson: 174)

Comentarii de acest gen cu siguranţă ar fi uimit mulți realişti victorieni a căror ficţiune s-a bazat pe cauzalitate şi responsabilităţi social-politice. Adoptarea unei concepții Pater-iene sau una Bergson-ianã ducea la scutirea scriitorilor de a mai explica sau analiza de aproape mediul lor de zi cu zi, din moment ce conta doar răspunsul personal la acesta. Imaginea lui Bergson despre sine însemna „un flux continuu, o succesiune de stări, fiecare din acestea anunțând ce urma şi care conţinea ceea ce o precedea", este sugestiv Pater-ianã, reamintind de *Renașterea* „perpetuă a sinelui". (Kern: 25) Efectul însemna să reafirme importanţa subiectivităţii apolitice ceea ce ne duce cu gândul la mistere mai degrabă decât la explicaţii.

După cum sugerează această consideraţie prescurtată a gândirii radicale, o faptă, verificabilul şi obiectivul au fost deseori contestate şi considerate categorii de neîncredere ale culturii sfârșitului de secol. Sub auspiciile lui Pater şi a celor care l-au urmat, neîncrederea explicită a obiectivității a devenit un aspect din ce în ce mai important al reprezentării din ultima perioadă a Victorianismului şi a mediului urban.

Bibliografie

1. Bergson, Henri – *Creative Evolution,* translated by A. Mitchell, Macmillan, London, 1960
2. James, Henry – *The Author of Beltraffio*, Ed. Dodo Press, București, 2007
3. Hardy, Thomas – *The Life and Works of Thomas Hardy*, Macmillan, London, 1984
4. Kern, Stephen – *The Culture of Time and Space 1880-1918*, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1983
5. Matz, Jesse – *Literary Impressionism and Modernist Aesthetics*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001
6. Pater, Walter – *Renașterea,* Ed. Univers, Bucureşti, 1982, p. 190-198
7. Zeitlin, John – *Hazlitt on English Literature*, Oxford University Press, New York, 1913

BDD-A23180 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:45:17 UTC)